

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет політичних наук

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» /
С 3 «Міжнародні відносини»

Розробник

Тетяна БОГДАНОВА

Завідувач кафедри
розробника

Олександр ШЕВЧУК

Завідувач кафедри
спеціальності

Олександр ШЕВЧУК

Гарант освітньої програми

Ірина ГАБРО

Декан факультету /директор
інституту (до якого
відносяться спеціальності)

Анастасія ХМЕЛЬ

Начальник НМВ

Євгенія ПОСТИКІНА

Миколаїв – 2025 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Сучасні тенденції міжнародних відносин	
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини» / С «Соціальні науки, журналістика та інформація»	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / С 3 «Міжнародні відносини»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Міжнародні відносини (з вивченням двох іноземних мов)	
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	4	
Навчальний рік	2025-2026	
Номер(и) семестрів / триместрів:	Денна форма	Заочна форма
	8	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	6,5 кредитів / 195 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	32	
	48	
	115	
Відсоток аудиторного навантаження	41%	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	Залік (8 семестр)	

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Сучасні тенденції міжнародних відносин» є професійно-орієнтованою вибірковою дисципліною освітньої програми підготовки фахівців за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» / С «Соціальні науки, журналістика та інформація» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / С 3 «Міжнародні відносини».

Дослідження глобальних трендів міжнародних відносин у ретроспективному та сучасному форматі покликане зробити значний внесок у формування професійного та загальноосвітнього рівня фахівців у галузі міжнародних відносин.

Метою курсу «Сучасні тенденції міжнародних відносин» є вивчення природи, динаміки, принципів організації та закономірностей сучасних міжнародних відносин, виокремлення ознак та тенденцій розвитку міжнародних відносин на глобальному та регіональному рівнях.

Завданнями курсу є:

- ознайомлення студентів із базовими вітчизняними та зарубіжними публікаціями з проблематики курсу;
- з'ясування сутності основних категорій дисципліни «Сучасні тенденції міжнародних відносин»;
- вивчення глобальних трендів міжнародних відносин у ретроспективному та сучасному форматі;
- використання знань для формування сучасного «образу» майбутньої професії;
- розвиток навичок аналітичної роботи, компаративного дослідження, інших професійних компетенцій на базі матеріалу курсу.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни «Сучасні тенденції міжнародних відносин» є сучасна система міжнародних відносин.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Сучасні тенденції міжнародних відносин» є природа, динаміка, принципи організації та закономірності сучасної системи міжнародних відносин, провідні тенденції розвитку і трансформації міжнародних відносин на глобальному та регіональному рівнях. Викладання курсу базується на принципах історизму та системному підході, головними методами є загально-наукові та спеціальні методи, зокрема, проблемно-хронологічний та компаративний.

Програмні компетентності

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні теоретичні та практичні задачі та проблеми в сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики, здійснювати аналіз міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що передбачає застосування теорій міжнародних відносин, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій та використання міждисциплінарних та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій (СК 1);
- характеристики розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем (СК 9).

має вміти:

- працювати в міжнародному контексті, застосовуючи набуті знання та навички (ЗК 5);
- розвивати здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 8);
- здійснювати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел (ЗК 12);

- виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій (СК 1);
- аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному (СК 2);
- усвідомлювати національні інтереси України на міжнародній арені (СК 8);
- застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем (СК 9);
- аналізувати процеси світової політики і глобальних проблем сучасності (СК 14);
- розуміти основи національної безпеки України, особливості і тенденції розвитку регіональних систем колективної безпеки (СК 16);
- вільно оперувати понятійно-категоріальним апаратом дисципліни.

Результати навчання

- знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин (РН 01);
- знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях (РН 06);
- досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації (РН 09);
- вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору (РН 13);
- розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності (РН 16).

2. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
7 семестр				
1	Вступ до курсу. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси	4	6	14
2	Глобальні тренди міжнародних відносин	6	8	14
3	Сучасний концепт глобальної геополітики	4	6	14
4	Конфліктогенність сучасного світу. Стратегічні пріоритети міжнародної безпеки: виклики і перспективи	4	6	14
5	Роль етнічного і релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах	2	2	14
6	Політична модернізація як чинник глобального розвитку і особлива форма цивілізаційного процесу	4	6	10
7	Економічний, енергетичний й технологічний виміри глобальних трендів міжнародних відносин	4	6	14
8	Міжнародні відносини у прогностичних версіях провідних дослідницьких центрів	2	4	10
9	Російська війна проти України як тригер змін міжнародної системи	2	4	11
	Разом	32	48	115

3. Зміст навчальної дисципліни

3.1. План лекцій (Денна форма)

№	Тема заняття / план
8 семестр	
1-2	<p>Тема 1 Вступ до курсу. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси</p> <p style="text-align: center;">1.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вступ до курсу. 2. Етапи еволюції міжнародних систем. 3. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси. <p style="text-align: center;">1.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Багатополярність як нова геополітична модель світу. 5. Асиметричний розвиток світу на початку ХХІ століття. 6. Поліцентричність та ієрархічність глобального устрою світу
3-5	<p style="text-align: center;">Тема 2 Глобальні тренди міжнародних відносин</p> <p style="text-align: center;">2.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ретроспективний контекст глобальних трендів міжнародних відносин. 2. Глобалізація як провідна тенденція сучасного світового розвитку. 3. «Велика фрагментація» в сучасних міжнародних відносинах. 4. Тенденція до зміни у змісті загроз міжнародному миру і розширення поняття безпеки. <p style="text-align: center;">2.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Регіоналізація як провідна тенденція сучасних міжнародних відносинах. 6. Тенденції до інтеграції та дезінтеграції міжнародних відносин. <p style="text-align: center;">2.3</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Демократизація та де-демократизація як мегатренди розвитку сучасних міжнародних відносин. 8. Інформатизація як новітня детермінанта міжнародних відносин. 9. Перспективні тренди розвитку сучасних міжнародних відносин.
6-7	<p style="text-align: center;">Тема 3 Сучасний концепт глобальної геополітики</p> <p style="text-align: center;">Тема 3.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасний концепт глобальної геополітики. 2. Провідні актори сучасних міжнародних відносин. 3. Зростання ролі недержавних акторів у сучасних міжнародних відносинах 4. США: «Decline» з потенціалом «Come Back». 5. Європа: виклик глобальної потужності. <p style="text-align: center;">Тема 3.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. КНР як глобальний гравець. 7. Переосмислення міжнародної ролі РФ. 8. Глобальний Південь у контексті нових викликів.
8-9	<p>Тема 4 Конфліктогенність сучасного світу. Стратегічні пріоритети міжнародної безпеки: виклики і перспективи</p> <p style="text-align: center;">4.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Конфліктогенність сучасного світу. Нові безпекові виклики та загрози. 2. Особливості сучасних міжнародних конфліктів. 3. Військовий фактор у сучасних міжнародних відносинах 4. Стратегічні пріоритети міжнародної безпеки: виклики і перспективи. <p style="text-align: center;">4.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Світовий тероризм: витоки, суть, характерні особливості, форми і прояви. 6. Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом

	<ul style="list-style-type: none"> 7. Гібридні загрози у сучасному світі. 8. Гібридна війна як новітній конфлікт і як форма глобального протистояння 9. Вплив цифрової дипломатії на міжнародну безпеку. 10. Інформаційно-психологічні операції..
10	<p>Тема 5 Роль етнічного і релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Національна ідентичність і націоналізм у сучасному світі, їх вплив на міжнародні відносини. 2. Роль релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах. 3. Проблема сепаратизму у сучасному світі. 4. Сепаратизм як чинник міжнародних конфліктів.
11-12	<p>Тема 6 Політична модернізація як чинник глобального розвитку і особлива форма цивілізаційного процесу</p> <p style="text-align: center;">6.1</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Поняття та сутність модернізації. 2. Теорія модернізації та етапи її розвитку. 3. Етапи модернізації. Типи модернізації. 4. Структурні рівні модернізації за М.Леві. 5. Моделі модернізації. Механізми здійснення модернізації. 6. Теоретична база модернізації. Концепції Р. Пребіша, А. Франка та І. Валлерстайна. <p style="text-align: center;">6.2</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки. 2. Політична й економічна модернізація країн західного і незахідного типу. 3. Особливості індустріалізації, економічного зросту та модернізації в країнах Азії. Особливості конфуціанського неоіндустріалізму. Нові індустріальні країни Азії «першої» і «другої» хвилі. 4. Латиноамериканський варіант неоіндустріалізму. 5. Фактори неоіндустріальної альтернативи вестернізації. 6. Глобальні аспекти модернізації. 7. Значення вивчення модернізаційного досвіду для України
13-14	<p>Тема 7 Економічний, енергетичний й технологічний виміри глобальних трендів міжнародних відносин</p> <p style="text-align: center;">7.1</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Економічний вимір глобальних трендів міжнародних відносин 2. Тренди енергетичного розвитку: міжнародний вимір. 3. Якісні зміни трендів технологічного розвитку. 4. Цифровізація в міжнародних відносинах. Роль ШІ. <p style="text-align: center;">7.2</p> <ul style="list-style-type: none"> 5. Сучасні проблеми глобальних міграцій. 6. Модернізація у сфері кліматичних змін і кліматичної дипломатії 7. Глобальна гуманітарна криза: проблеми і рішення
15	<p>Тема 8 Міжнародні відносини у прогностичних версіях провідних дослідницьких центрів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Глобальне політичне прогнозування. Повідні «мозкові центри». 2. Футурологія світової політики. Прогностична модель «Північ-Південь». 3. Відомі теоретичні прогнози майбутнього розвитку світу та міжнародно-політичних відносин (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, З. Бжезинський та ін.). 4. Діяльність світових аналітичних центрів у аналізі та прогнозуванні тенденцій розвитку світового порядку та процесу.
16	<p>Тема 9 Російська війна проти України як тригер змін міжнародної системи</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Гібридні загрози у сучасному світі. 2. Гібридна війна як основна форма російсько-українського конфлікту.

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки. Міжнародні організації у протидії гібридній агресії Російської Федерації проти України. 4. Вплив російсько-української війни (від 2022 р.) на розстановку сил у міжнародній системі. 5. Російсько-українська війна (2022 – по сьогодні): еволюція позицій провідних держав. 6. Російсько-українська війна (2022 – по сьогодні): допомога Україні з боку провідних держав. 7. ЄС і НАТО у підтримці стратегії щодо України у відповідь на повномасштабну агресію Росії 8. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України. 9. Україна в переговорному процесі щодо вступу в ЄС. 10. Вибори Росії на тимчасово окупованих територіях України — міжнародний злочин проти демократії.
--	---

3.2 Плани практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять (Денна форма)

№	Тема заняття / план
8 семестр	
1	<p>Тема 1 Вступ до курсу. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси</p> <p style="text-align: center;">1.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вступ до курсу. 2. Етапи еволюції міжнародних систем.
2	<ol style="list-style-type: none"> 3. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси. <p style="text-align: center;">1.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Багатополярність як нова геополітична модель світу. 5. Асиметричний розвиток світу на початку XXI століття.
3	<ol style="list-style-type: none"> 6. Поліцентричність та ієрархічність глобального устрою світу. <p style="text-align: center;">1.3</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Конфігурація змін у міжнародній системі (2014 – наш час). 8. Нова холодна війна: концепт і практична складова. 9. Дискусія щодо характеристик сучасної системи міжнародних відносин.
4	<p style="text-align: center;">Тема 2 Глобальні тренди міжнародних відносин</p> <p style="text-align: center;">2.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ретроспективний контекст глобальних трендів міжнародних відносин. 2. Глобалізація як провідна тенденція сучасного світового розвитку. 3. Тенденція до зміни у змісті загроз міжнародному миру і розширення поняття безпеки.
5	<p style="text-align: center;">2.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. «Велика фрагментація» в сучасних міжнародних відносинах. 5. Регіоналізація як провідна тенденція сучасних міжнародних відносинах.
6	<p style="text-align: center;">2.3</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Тенденції до інтеграції та дезінтеграції міжнародних відносин. 7. Демократизація та де-демократизація як мегатренди розвитку сучасних міжнародних відносин.
7	<p style="text-align: center;">2.4</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Інформатизація як новітня детермінанта міжнародних відносин. 9. Перспективні тренди розвитку сучасних міжнародних відносин. Діджиталізація.
8	<p style="text-align: center;">Тема 3 Сучасний концепт глобальної геополітики</p> <p style="text-align: center;">3.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасний концепт глобальної геополітики. 2. Провідні актори сучасних міжнародних відносин.

9	3. Зростання ролі недержавних акторів у сучасних міжнародних відносинах 3.2
10	4. США: «Decline» з потенціалом «Come Back». 5. Європа: виклик глобальної потужності. 3.3
11	6. КНР як глобальний гравець. 7. Переосмислення міжнародної ролі РФ. 8. Глобальний Південь у контексті нових викликів. Тема 4 Конфліктогенність сучасного світу. Стратегічні пріоритети міжнародної безпеки: виклики і перспективи 4.1
12	1. Конфліктогенність сучасного світу. Нові безпекові виклики та загрози. 2. Особливості сучасних міжнародних конфліктів. 3. Військовий фактор у сучасних міжнародних відносинах. 4.2
13	4. Стратегічні пріоритети міжнародної безпеки: виклики і перспективи. 5. Світовий тероризм: витоки, суть, характерні особливості, форми і прояви. 6. Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом. 4.3
14	7. Гібридні загрози у сучасному світі. 8. Гібридна війна як новітній конфлікт і як форма глобального протистояння 9. Вплив цифрової дипломатії на міжнародну безпеку. 10. Інформаційно-психологічні операції. Тема 5 Роль етнічного і релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах
15	1. Національна ідентичність і націоналізм у сучасному світі, їх вплив на міжнародні відносини. 2. Роль релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах. 3. Проблема сепаратизму у сучасному світі. 4. Сепаратизм як чинник міжнародних конфліктів.
16	Тема 6 Політична модернізація як чинник глобального розвитку і особлива форма цивілізаційного процесу 6.1
17	1. Поняття та сутність модернізації. 2. Теорія модернізації та етапи її розвитку. 3. Етапи модернізації. Типи модернізації. 4. Структурні рівні модернізації за М.Леві. 6.2
18	5. Моделі модернізації. Механізми здійснення модернізації. 6. Теоретична база модернізації. Концепції Р. Пребіша, А. Франка та І. Валлерстайна. 7. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки. Політична й економічна модернізація країн західного і незахідного типу. 8. Особливості індустріалізації, економічного зросту та модернізації в країнах Азії. 9. Особливості конфуціанського неоіндустріалізму. Нові індустріальні країни Азії «першої» і «другої» хвилі. 6.3
18	10. Латиноамериканський варіант неоіндустріалізму. 11. Фактори неоіндустріальної альтернативи вестернізації. 12. Глобальні аспекти модернізації. 13. Значення вивчення модернізаційного досвіду для України Тема 7 Економічний, енергетичний й технологічний виміри глобальних трендів міжнародних відносин 7.1

19 20	<ol style="list-style-type: none"> 1. Економічний вимір глобальних трендів міжнародних відносин 2. Сучасні проблеми глобальних міграцій. 3. Тренди енергетичного розвитку: міжнародний вимір. 7.2 4. Якісні зміни трендів технологічного розвитку. 5. Цифровізація в міжнародних відносинах. 6. ШІ та його роль у міжнародних відносинах та дипломатії. 7.3
21 22	<p>Тема 8 Міжнародні відносини у прогностичних версіях провідних дослідницьких центрів</p> <p>8.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Глобальне політичне прогнозування. Повідні «мозкові центри». 2. Футурологія світової політики. Прогностична модель «Північ-Південь». 8.2 <ol style="list-style-type: none"> 3. Відомі теоретичні прогнози майбутнього розвитку світу та міжнародно-політичних відносин (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, З. Бжезинський та ін.). 4. Діяльність світових аналітичних центрів у аналізі та прогнозуванні тенденцій розвитку світового порядку та процесу.
23 24	<p>Тема 9 Російська війна проти України як тригер змін міжнародної системи</p> <p>9.1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гібридні загрози у сучасному світі. 2. Гібридна війна як основна форма російсько-українського конфлікту. 3. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки. 4. Вплив російсько-української війни (з 2022 р.) на розстановку сил у міжнародній системі. 5. Російсько-українська війна (2022 – по сьогодні): еволюція позицій провідних держав 6. Російсько-українська війна (2022 – по сьогодні): допомога Україні з боку провідних держав <p>9.2</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Міжнародні організації у протидії гібридній агресії Російської Федерації проти України. 8. ЄС і НАТО у підтримці стратегії щодо України у відповідь на повномасштабну агресію Росії. 9. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України. 10. Україна в переговорному процесі щодо вступу в ЄС. 11. Вибори Росії на тимчасово окупованих територіях України — міжнародний злочин проти демократії.

5. Завдання для самостійної роботи

Відповідь на семінарському занятті – це активна участь у обговоренні всіх питань, що виносяться на семінар, підкріплення доповіді цитатами та посиланнями на літературу. Вільне володіння матеріалом доповіді, що дозволяє задавати та відповідати на питання по темі.

Аналітична довідка / презентація — це чітко структурована письмова робота, яка має складатися зі вступу, основної частини, висновки та рекомендації. Обсяг аналітичної довідки до 10 сторінок. Виконується на аркушах А4 (шрифт Times New Roman 14, інтервал 1,5, поля 2, 2, 2, 1; нумерація сторінок обов’язкова). Тематика міститься у програмі курсу. Загалом написання такої аналітичної довідки має підтвердити вміння студента самостійно проводити аналіз подій, узагальнювати отриману інформацію та давати оцінку існуючому стану речей.

Підсумкове тестування завдання, яке виконується безпосередньо за темами лекційних та семінарських занять (приклади варіантів подаються у програмі до курсу).

Орієнтовні теми презентацій

1. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси.
2. Багатополярність як нова геополітична модель світу.
3. Асиметричний розвиток світу на початку XXI століття.
4. Поліцентричність та ієрархічність глобального устрою світу.
5. Глобалізація як провідна тенденція сучасного світового розвитку.
6. Регіоналізація як провідна тенденція сучасних МВ.
7. Тенденції до інтеграції та дезінтеграції міжнародних відносин.
8. Демократизація та де-демократизація як мегатренди розвитку сучасних МВ.
9. «Велика фрагментація» в сучасних МВ.
10. Інформатизація як новітня детермінанта міжнародних відносин.
11. Інформаційні ресурси як стратегічна категорія міжнародних відносин
12. Вплив цифрової дипломатії на міжнародну безпеку.
13. Інформаційно-психологічні війни.
14. Тенденція до зміни у змісті загроз міжнародному миру і розширення поняття безпеки.
15. Концепція «воріт в глобальний світ».
16. Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом.
17. Світовий тероризм: витоки, суть, характерні особливості, форми і прояви.
18. Гібридна війна як новітній конфлікт і як форма глобального протистояння.
19. Гібридна війна як основна форма російсько-українського конфлікту.
20. Тіньова сфера міжнародних відносин в умовах сучасної глобалізації.
21. Міжнародні організації у протидії гібридній агресії Російської Федерації проти України.
22. Гібридні загрози у сучасному світі.
23. Вплив російсько-української війни 2022-2023 рр. на розстановку сил у міжамериканській системі відносин.
24. Національна ідентичність і націоналізм у сучасному світі, їх вплив на міжнародні відносини.
25. Роль релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах.
26. Проблема сепаратизму у сучасному світі. Сепаратизм як чинник міжнародних конфліктів.
27. Глобальний Південь у міжнародних відносинах.
28. Зростання ролі недержавних акторів у сучасних міжнародних відносинах.
29. Конфліктогенність сучасного світу, особливості сучасних міжнародних конфліктів.
30. Сучасні проблеми глобальних міграцій.
31. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки.
32. Військовий фактор у сучасних міжнародних відносинах.

Забезпечення освітнього процесу. Використання проектора.

6. Підсумковий контроль

Перелік питань до заліку у 8 семестрі

1. Постбіполярна система міжнародних відносин: головні риси.
2. Багатополярність як нова геополітична модель світу. Асиметричний розвиток світу на початку XXI століття.
3. Поліцентричність та ієрархічність глобального устрою світу.
4. Конфігурація змін у міжнародній системі (2014 – наш час).
5. Нова холодна війна: концепт і практична складова.
6. Дискусія щодо характеристик сучасної системи міжнародних відносин.
7. Глобалізація як провідна тенденція сучасного світового розвитку.
8. Регіоналізація як провідна тенденція сучасних міжнародних відносинах.
9. Тенденції до інтеграції та дезінтеграції міжнародних відносин.
10. Демократизація та де-демократизація як мегатренди розвитку сучасних міжнародних відносин.
11. «Велика фрагментація» в сучасних міжнародних відносинах.
12. Інформатизація як новітня детермінанта міжнародних відносин.
13. Інформаційні ресурси як стратегічна категорія міжнародних відносин
14. Вплив цифрової дипломатії на міжнародну безпеку.
15. Інформаційно-психологічні війни.
16. Тенденція до зміни у змісті загроз міжнародному миру і розширення поняття безпеки.
17. Концепція «воріт в глобальний світ».
18. Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом.
19. Світовий тероризм: витоки, суть, характерні особливості, форми і прояви.
20. Гібридна війна як новітній конфлікт і як форма глобального протистояння.
21. Гібридна війна як основна форма російсько-українського конфлікту.
22. Тіньова сфера міжнародних відносин в умовах сучасної глобалізації.
23. Міжнародні організації у протидії гібридній агресії Російської Федерації проти України.
24. Гібридні загрози у сучасному світі.
25. Вплив російсько-української війни (2022 – по сьогодні) на розстановку сил у міжнародній системі.
26. Національна ідентичність і націоналізм у сучасному світі, їх вплив на міжнародні відносини.
27. Роль релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах.
28. Проблема сепаратизму у сучасному світі. Сепаратизм як чинник міжнародних конфліктів.
29. Зростання ролі недержавних акторів у сучасних міжнародних відносинах.
30. Конфліктогенність сучасного світу, особливості сучасних міжнародних конфліктів.
31. Сучасні проблеми глобальних міграцій.
32. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки.
33. Військовий фактор у сучасних міжнародних відносинах.
34. Глобальний Південь у контексті нових викликів.
35. Політична модернізація як чинник глобального розвитку і особлива форма цивілізаційного процесу.
36. Гібридизація рівнів нової системи міжнародних відносин.
37. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України.
38. Цифровізація в міжнародних відносинах. Роль ШІ.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Семестр – 8

Навчальна дисципліна «Сучасні тенденції міжнародних відносин»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Багатополярність як нова геополітична модель світу. (15 балів).
2. Роль релігійного чинника в сучасних міжнародних відносинах. (15 балів).

Затверджено на засіданні
кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Протокол № __ від «__» _____ 2025 року

Завідувач кафедри _____

Шевчук О. В.

Екзаменатор _____

Богданова Т.Є.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

Графік контрольних заходів та рейтингова шкала оцінювання (7 семестр)

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Усні відповіді на семінарських заняттях (2*24=48)	54
2	Тестування	22
3	Залік	30
	Всього	100

Допуск до заліку – від 30 балів.

Даний курс містить включає в себе лекції, семінарські заняття, систему контролю та обліку знань. Передбачає також тестування, захист презентації (за питаннями групових занять), складання заліку.

Залік є підсумковою формою контролю знань студентів і проводиться в усній або письмовій формі (тести). Робота студентів оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо студент не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання іспиту.

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між міжнародно-політичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати їх;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді студента на семінарському занятті

Оцінка 2 бали ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 1,5 балів ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;

- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 1 бал ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-0,5 балів ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінки тестів

Кожен тестовий варіант (зразок поданий вище) містить завдання п'яти різних типів:

- 1) Передбачає **1 правильну** відповідь із запропонованих – 1 бал;
- 2) З відкритою відповіддю – 1 бал;
- 3) На **множинний** вибір. Передбачає 3 правильних відповіді з 6 – 3 бали;
- 4) На встановлення **логічної відповідності**. 5 правильних відповідей (логічних пар) – 5 балів;
- 5) На визначення **хронологічної послідовності**. Правильна послідовність – 3 б., правильна перша та остання позиція – 2 б., тільки перша або остання – 1 б., інші випадки – 0 б.

Критерії оцінювання захисту презентації

Оцінка 5 балів ставиться у випадку:

- дотримано регламент виступу 10 хвилин
- виступ без допоміжних матеріалів (окрім презентації)
- дотримано вимоги до оформлення доповіді або презентації
- наявні усі складові елементи виступу

Оцінка 4 бали ставиться у випадку:

- недотримання регламенту виступу 10 хвилин
- виступ, використовуючи як опорний конспект, допоміжні матеріали та презентацію
- недостатньо дотримано вимоги до оформлення доповіді або презентації
- наявні усі складові елементи виступу

Оцінка 3 бали ставиться у випадку:

- недотримання регламенту виступу 10 хвилин
- читання доповіді
- недостатньо дотримано вимоги до оформлення,
- відсутні усі складові елементи, проте, наявна інформація є цікаво поданою та аргументованою

Оцінка 2 бали ставиться у випадку:

- недотримання регламенту виступу 10 хвилин
- читання доповіді
- недотримані вимоги до оформлення,
- відсутні усі складові елементи

Оцінка 1 бал ставиться у випадку:

- недотримання регламенту виступу 10 хвилин
- читання доповіді
- недотримані вимоги до оформлення,
- інформація подана хаотично
- відсутній список джерел і літератури
- наявні помилки оформлення

Критерії оцінки усної відповіді студента, відповіді на заліку:

1. Оцінка «5» (відмінно) –на заліку 25-30 балів – за відповідь на питання білету за умови, що студент має 60-70 балів за роботу у семестрі/триместрі, ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; студент впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується у просторі та часі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав;

б) студент має навички користування законодавчими документами, що регламентують актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішню політику держав, картами, схемами, довідниками; статистичний матеріал може втілити в схемах, діаграмах, графіках, вміє скласти порівняльні таблиці;

в) відповідь дає грамотною українською літературною мовою, без русизмів, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу та 2-3 помилки мовно-стилістичного характеру.

2. Оцінка «4» (добре) –на заліку 20-25 балів – за відповідь на питання залікового / іспитового білету за умови, що студент має 50-60 балів за роботу у семестрі/триместрі ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, послідовна, логічна, але студент допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, орієнтується у просторі і часі, допускаючи при цьому 1-2 помилки, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає основні закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав, у деяких випадках нечітко формулюючи їх;

б) студент має навички користування законодавчими документами, що регламентують міжнародні відносини та зовнішню політику держав, картами та іншими наочними посібниками, складає графіки, схеми, діаграми, таблиці, допускаючи при цьому незначні помилки;

в) відповідь дає у цілому грамотною українською літературною мовою, але допускає русизми, стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки (не більше 5-6).

3. Оцінка «3» (задовільно) –на заліку 10-20 балів – за відповідь на питання залікового / іспитового білету за умови, що студент має понад 30 балів (допуск) і більше за роботу у семестрі/триместрі ставиться у тому разі, коли:

а) студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у просторі і часі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу зовнішньополітичного курсу держав, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

б) слабо орієнтується у концептуальній основі та актуальних проблемах міжнародних відносин та зовнішньої політики держав, допускає помилки при складанні таблиць, графіків, схем, діаграм;

в) при викладі українською мовою допускає помилки, русизми, що свідчить про недостатню його мовну культуру.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли:

а) студент виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу, не орієнтується у просторі і часі, не вміє визначити причинно-наслідкові зв'язки, сформулювати основні напрямки зовнішньополітичного курсу держави;

б) не орієнтується у проблематиці міжнародних відносин, не може побудувати графік, схему, діаграму;

в) відповідь безграмотна з точки зору української мови;

г) студент відмовляється відповідати на поставлені питання.

Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

7.Рекомендовані джерела інформації

7.1 Основні:

- Troyan S., Kyrydon A., Kosiak S., Nechaieva-Yuriichuk N. Neo-Post-Bipolar International Relations: Turbulence in The Context of The Russian Ukrainian War: Monograph. Kyiv: Interservice, 2025. 196 p.
- Balanutsa, O., Bohdanova, T., Kravchenko, O., Oleksenko, R., Khanas, U., Tomashevskya, M., Arbaiter, O., Filoretova, L. & Kharchenko, J. (2024). Philosophical Models for Understanding International Relations in Today's Chaotic World. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 22(2), 75-84. <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.007>
- Ben Ali M. (2025). Today's International Relations: A World in Transition // *International Journal of Research and Scientific Innovation*. 9/10. P. 9594-9611. DOI: <https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2025.910000784>
- Zeng, J. (2025). ChatGPT as a security threat: US–China security dilemma in the generative AI race. *The British Journal of Politics and International Relations*, <https://doi.org/10.1177/13691481251389415>.
- Віднянський С., Мартинов А. Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство : [монографія]; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2023. 262 с.
- Глобальні тренди міжнародних відносин. Монографія. Київ: Вадекс, 2020. 524 с.
- Глобальні, регіональні та локальні чинники формування сучасної системи міжнародних відносин / за заг. ред. І. М. Ковалю, О. І. Брусилівської. Одеса : Астропринт, 2023. 368 с.
- Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва: монографія. Київ: НІСД, 2014. 328 с.
- Капітоненко М. Г. Піднесення Китаю: вплив на міжнародну безпеку // *Стратегічна панорама*. 2021. № 1-2. С. 113-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2021_1-2_11.
- Коппель О.А., Пархомчук О.С. Глобальна політика: ретроспективний і прогностичний дискурс // *Актуальні проблеми філософії та політології*. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/39_2022/24.pdf
- Коппель О., Пархомчук О. Мегатренди глобального розвитку // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ*. 2022. Вип. 2 (56). С. 10-15.
- Коппель О. Глобальні тренди світової політики // *Регіональні студії*. 2020. № 20. С. 109-114.
- Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій : як не залишитись на узбіччі історії. Харків : Vivat, 2020. 252 с.
- Потехін О., Клименко Ю. Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2023. 552 с.
- Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи : аналіт. доп. / [Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська]. Київ : НІСД, 2024. 49 с. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/rosiyska-viyna-proty-ukrayiny-yak-tryher-zmin-mizhnarodnoyi>
- Сучасний політичний дискурс з проблеми багатополусної реструктуризації глобального світу / [З. Самчук та ін. ; за заг. ред. З. Самчука] ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ : ШІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 397 с.
- Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості [Упорядники: О. О. Резнікова, К. Є. Войтовський]. Київ : НІСД, 2024. 80 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2024.01>
- Acharya A., *Constructing Global Order: Agency and Change in World Politics*, Cambridge and New York, Cambridge University Press, 2018.

- Acharya A. & Buzan B., *The Making of Global International Relations. Origins and Evolution of IR at its Centenary*, Cambridge and New York 2019.
- Buzan B. *Regions and Powers. The structure of international security* / B. Buzan, O. Wever. New York: Cambridge University Press, 2003. 570 p.
- *Global Trends 2024 Establishing a Post-Russian International System*. URL: <https://prismua.org/en/english-global-trends-2024-establishing-a-post-russian-international-system/>
- Карітоненко М. Why Did Russia Invade Ukraine? Plausible Theoretical Explanations // *Стратегічна панорама*. 2022. № 2. С. 5-11. <https://doi.org/10.53679/2616-9460.2.2022.01>
- Koppel O., Parkhomchuk O. Megatrends of the world politics. *Economic Annals-XXI*. 2021. Vol. 192(7-8(2)). P. 4-14. URL: <https://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/03/ea-V192-01.pdf>

7.2 Додаткові

- Коппель О.А., Пархомчук О.С. *Міжнародні системи та глобальний розвиток: навч. посіб.* Київ: ВПЦ «Київ.ун-т», 2004. 314 с.
- Космина В. Г. *Міжнародно-політичні регіони: історико-цивілізаційні витоки : Навчальний посібник*. Київ : ДАУ, 2017. 144 с.
- *Міжнародні регіональні процеси та зовнішньополітичні пріоритети України : монографія / за заг. ред. професорів С. Шергіна і В. Космини*. Київ: Дипломатична академія України при МЗС України, 2017. 412 с.
- Романюк Н. А., Пурій Н. Р. Еволюція підходів до розуміння гегемонії в теорії міжнародних відносин // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016 Вип. 129. С. 34-46.
- Седляр Ю. О. *Теорія міжнародних відносин та геополітика: навчальний посібник*. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 274 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/435/1/Седляр_Теорія%20міжнародних%20відносин%20та%20геополітика.pdf
- Тихоненко І. В. Дослідження регіональної безпеки «незахідними» теоріями міжнародних відносин // *Політичне життя*. 2017. № 3. С. 121-125. URL: https://www.researchgate.net/publication/344165603_Doslidzenna_regionalnoi_bezpeki_nezahidni_mi_teoriami_miznarodnih_vidnosin
- Толстов С. Міжнародна система початку XXI ст. // *Зовнішні справи*. 2012. № 10. С. 9-13. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/zovsp_2013_11_7.pdf
- Троян С.С. *Постбіполярний світ: тенденції еволюції міжнародних відносин і зовнішньої політики // Зовнішня політика у постбіполярному світі (Аналіз. Проблеми. Прогнози): Монографія / Наукова редакція д.і.н., проф. С.С.Трояна*. Київ, 2014. С. 5-10.
- *Український дипломатичний словник / за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза*. Київ : Знання, 2014. 814 с.
- Шергін С. О. *Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток: Конспект лекцій з курсу "Порівняльна політологія"* Київ, 1996.
- Шуляк С.В., Щолокова Г.В. Іноземні військові інтервенції як феномен міжнародної політики // *Політикус*. 2021. Вип. 24. С. 110-116.
- *AUKUS and Indo-Pacific Security // Congressional Research Service*. 2023. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF12113.pdf>
- Biscop S. *Coronavirus and Power: The Impact on International Politics // Security Policy Brief*. 2020. No. 126. 4 p. URL: <https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2020/03/SPB126-sven-corona-260320.pdf?type=pdf>
- Bohdanova T., Dmytriuk M., *The impact of the 2022-2023 Russian-Ukrainian war on the balance of power in the Inter-American system // «Глобальні та регіональні виміри сучасної системи міжнародних відносин» (до 20-річчя кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики):*

міжнародна очно-дистанційна науково-практична конференція, Миколаїв, 17 листоп. 2023 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С.4-5.

- Lakishyk D. Trends and Prospects of the Development of Democracy in the Modern World // Problems of World History: Scientific Journal. 2018. Vol. 5. URL: <http://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/view/78/61>
- The Rising Left in Latin America and the Growing Influence of Russia and China in the Region. October 2022. URL: <https://www.ankasam.org/the-rising-left-in-latin-america-and-the-growing-influence-of-russia-and-china-in-the-region/?lang=en>

Інтернет джерела

- <http://uaforeignaffairs.com/>
- <https://adastra.org.ua/>
- <https://bintel.org.ua>
- <https://niss.gov.ua/>
- <https://prismua.org/>
- <https://armyinform.com.ua/>
- <https://www.cfr.org/>